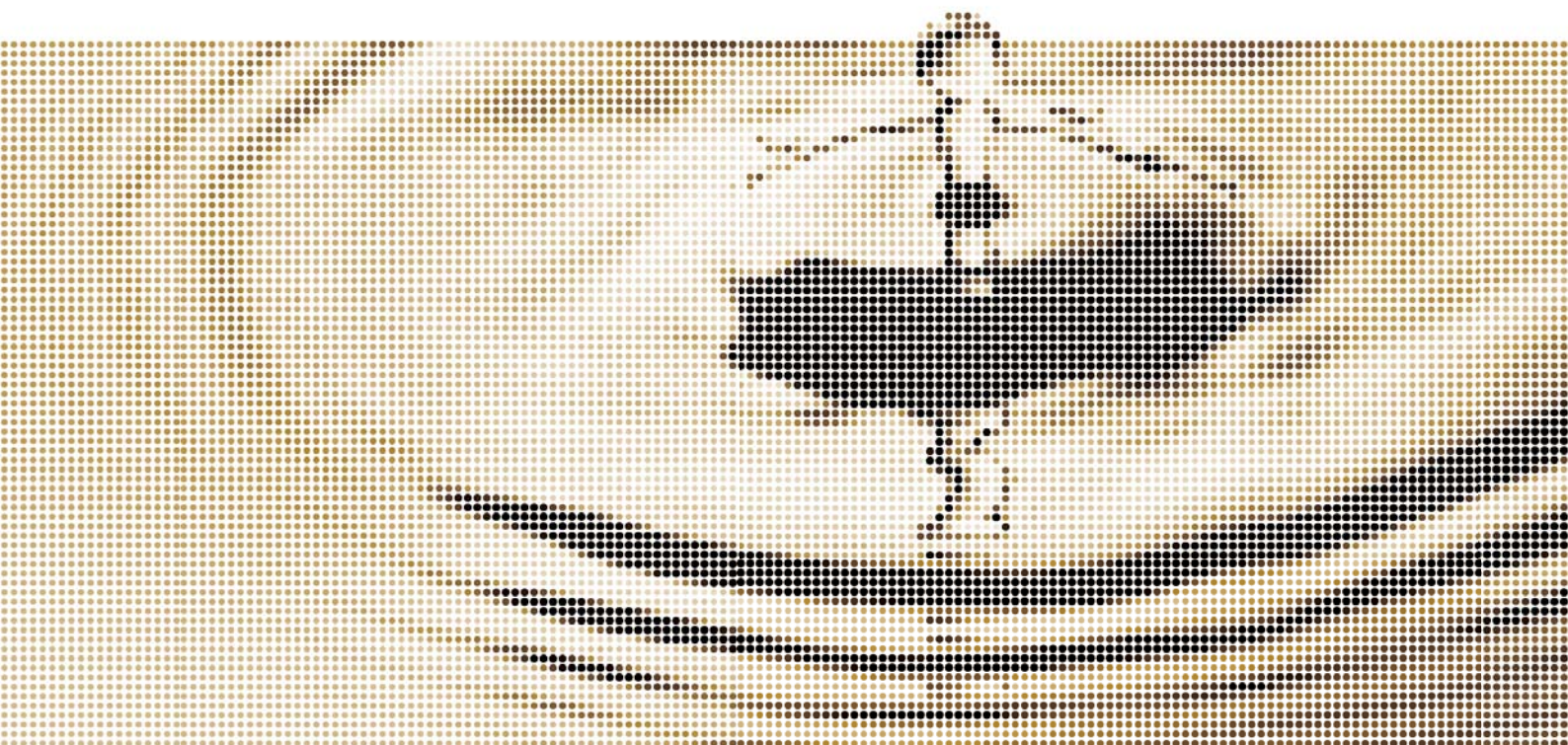

VERSENY- TÜKÖR

XIII. évfolyam
2017

KÜLÖNSZÁM VI.

Kartellekkel kapcsolatos joggyakorlat a két világháború között Magyarországon

- *Homoki-Nagy Mária: Kartellszerződések a gyakorlatban*
- *Kovács György: A kartellkérdés gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai háttere II.*
- *Szabó István: Az 1931. évi XX. törvénycikk rendes bíróságok előtti gyakorlata*
- *Varga Norbert: Bírósági eljárási szabályok kartellügyekben az 1931. évi XX. tc. hatálybalépését követően*

Gazdasági
Versenyhivatal

Tartalom

Előszó	3
<i>Homoki-Nagy Mária:</i> Kartellszerződések a gyakorlatban	4
<i>Kovács György:</i> A kartellkérdés gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai háttere II.	14
<i>Szabó István:</i> Az 1931. évi XX. törvénycikk rendes bíróságok előtti gyakorlata	35
<i>Varga Norbert:</i> Bírságotlasi eljárasi szabályok kartellügyekben az 1931. évi XX. tc. hatálybalépését követően	46

VERSENYTÜKÖR 2017/különszám. (XIII. évfolyam, VI. különszám)

A Versenytükör a Gazdasági Versenyhivatal szakmai folyóirata.

A lapban közölt írások és az azokban megfogalmazott vélemények kizárólag a szerzők álláspontját tükrözik és azok nem tekinthetők a Gazdasági Versenyhivatal álláspontjának!

Megjelenik: eseti jelleggel.

Kiadja: a Gazdasági Versenyhivatal.

A kiadásért felel a szerkesztőbizottság: Tóth András főszerkesztő, Bara Zoltán, Miskolczi Bodnár Péter, Szilágyi Pál, Tóth Tihamér.
Szerkesztőasszisztens: Józsa Eszter.

A folyóirat ingyenes.

Megrendelni és lemondani az alábbi e-mail-címre küldött üzenettel lehet: versenytukor@gvh.hu.

A Versenytükör egyes számai elérhetők és letölthetők a www.gvh.hu Kiadványok/Versenytükör/Lapszámok oldalról.

A www.gvh.hu Kiadványok/Versenytükör/Szerzőknek oldalról letöltött módszertani útmutató alapján készült publikálásra szánt írások a versenytukor@gvh.hu e-mail-címre küldhetők.

Kiadja a Wolters Kluwer Kft., felelős vezető: Tóth Gábor, a Wolters Kluwer Kft. ügyvezetője

Nyomdai munkálatok: Érdi Rózsa Nyomda

ISSN: 1787-5196

Varga Norbert*

Bírságotolási eljárási szabályok kartellügyekben az 1931. évi XX. tc. hatálybalépését követően

The rules of fining procedures in cartel cases after the 20th act of 1931 came into effect

Abstract

The practical validation of the Cartel Law in Hungary can be reconstructed based on judicial practice. The existing memorials, essentially, only contain the verdicts of the courts of the first and second instances, and there are only a small number of archive sources which describe the factum in its entirety. Due to this, only the information found in the verdicts' dispositional and justification portions can aid us in the examination of the rules of Procedural Law. All in all, it can be stated, by taking archival sources into account that the peremptory majority of cartel cases were jurisdictional legal actions. The specialized nature of the procedural rules can be viewed as unique in the history of legal action in Hungary, for the civil courts reached verdicts by mainly employing the rules of Bp., according to Statute 68400/1914. I. M. Apart from the problems in the field of Substantive Law, we can observe the process of the lawsuits and the procedural acts, especially the act of verification. We can observe what data and information did the courthouses used in order to reach their resolutions. How contemporary principles and regulations of Procedural Law were validated during the lawsuit.

Tárgyszavak: kartellejárásjog, bírságotolási eljárás, tárgyalás, bizonyítás, fellebbviteli eljárás

Keywords: cartel procedural law, fining procedure, trial, evidence, appeal procedure

A magyar kartelljog gyakorlati érvényesülését a bírói gyakorlat alapján lehet rekonstruálni. A fennmaradt peres iratok alapvetően csak az első- és a másodfokú bíróságok ítéleteit tartalmazzák, kevés az olyan levéltári forrás, amelyben megtalálható a teljes peranyag. Ennek következtében az ítéletek rendelkező és indoklási részében megtalálható információk nyújthatnak segítséget az anyagi, de különösen az eljárásjogi szabályok vizsgálatánál.

A kartelljogon belül a kartellrendészeti jog szoros összefüggésben volt az állam kartellfelügyeleti hatalmával. Ez az eljárás magába foglalta a rendbír-

ságotolási eljárást.¹ A kartelltörvény (1931. évi XX. tc.) szerint rendbírósággal azt lehetett büntetni, aki a kartellmegállapodást vagy határozat bemutatását elmulasztotta és mulasztásának okát nem igazolta, aki az adatközlési kötelezettségét nem teljesítette, vagy az intézkedés foganatosítását akadályozta.²

Az első két esetben az illetékes törvényszéknek kellett eljárnia az ügyben. Az volt az illetékes törvényszék, amelyiknél az illető részvénytársaság vagy szövetkezet, illetőleg a biztosítóvállalat az eljárás megindításakor be volt jegyezve, ha pedig több törvényszéknél volt bejegyezve, akkor az, amelyik a

* Egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Magyar Jogtörténeti Tanszék. Jelen kutatás a GVH által nyújtott támogatás keretében valósult meg.

1 HARASZTOSI KIRÁLY Ferenc: A kartell. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1936, 546–547.

2 Lőw Tibor: A gazdasági versenyt szabályozó megállapodások bemutatásáról. Magyar Jogi Szemle, 1935, XVI. köt., 350.

főtelepnek vagy külföldi cég belföldi képviselőjének cégbírósága. Ha az eljárás megindításakor a cég már nem volt bejegyezve, akkor az a törvényszék volt illetékes, ahol utoljára bejegyezték. A kincstári jogigazgatónak a miniszter indítványa alapján benyújtott kérelme következtében indult el az eljárás. Kivételes esetben a Kúrián belül felállított különbíróság, a Kartelbíróság is eljárhatott, ha ismételten eredménytelenül történt meg a bíróság kiszabása, vagy ha a kereskedés és az iparűzés gyakorlásának végleges eltiltása miatt indítottak eljárást.³ Jelen tanulmány keretében nem kívánok foglalkozni a Kartelbíróság gyakorlatával, hanem az elemzésem középpontjában a törvényszéki és az ítéltóblai gyakorlatot helyezem a levéltári források elemzésén keresztül.

Harasztosi Király Ferenc szerint a rendbírósági esetei közül gyakorlati jelentősége csak a törvényszék hatáskörébe utalt rendbüntetéses eljárásoknak volt, különösen a bemutatás elmulasztása vagy késedelmes benyújtása; vagy az adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása miatt indított eljárásban. A bemutatási kötelezettség elmulasztása miatt indított eljárásban csak az illetékes miniszter indítványozta a büntetést. A miniszterhez benyújtott igazolásoknak nem volt ügyletérvényesítő hatálya, maximum azt érhették el vele az érintett felek, hogy mentesültek a rendbüntetés megfizetése alól.⁴

A törvényszék előtt indított bírságolási eljárásban a kereskedelmi vétségek esetében követendő eljárási szabályokat kellett alkalmazni. Ezt a 68,400/1914. I. M. rendelet tartalmazta.⁵

Szabadságvesztés büntetést főszabályként nem lehetett elrendelni rendbírósági eljárásban, hiszen a bemutatási kötelezettség elmulasztása miatt kiszabott pénzbírságot nem lehetett szabadságvesztésre átváltoztatni. Pénzbírság behajthatatlansága

esetén csak akkor lehetett kivételes esetben mégis azt átváltoztatni, ha azt jogszabály kifejezetten megengedte.⁶

1. Az eljárás megindítása

Az eljárás megindítását a jogüggyigazgató kérte, amelyben előadta, hogy Schwarch Mihály, Menzer Mihály és Ádler Ignác kiskunhalasi fakereskedő 1933-ban faanyagokra, égetett téglákra és cserépárúkra vonatkozóan a kartelltörvény 1. §-ának hatálya alá megállapodást kötöttek. A kartellszerződést 1933. április 12-én a kereskedelmi miniszternek be is mutatták, azonban a szerződés mellékletét képező fix eladási árak jegyzékét, ami a szerződés szerves részét képezte, csak 1933. május 4-én mutatták be a miniszternek. Itt a felek késedelembe estek, és mulasztásuk okát nem igazolták. Ezért a kereskedelmi miniszter a bemutatás elmulasztása miatt a jogüggyigazgatót utasította a rendbüntetés eljárás megindítására. A jogüggyigazgató kérte a kalocsai kir. törvényszéket a fentebbi cégekkel szemben a rendbírósági eljárás megindítását a 68400/1914. I. M. rendelet alapján.⁷

A pécsi kir. törvényszék előtt lefolytatott per anyagai között megtalálható a kincstári főügyészi helyettes kérvénye, amelyben indítványozta a bírságolási eljárás megindítását az első Pécsi Mész és Gőztéglagyár D-Deutsch, Pécs Rácvárosmenti Gőztéglagyár Hochstädter és Társai és Eisner Dóczi ellen. A peres iratok között megtalálható kartellszerződéseket elkésve, vagyis 15 nap elteltét követően mutatták be a kereskedelemügyi miniszternek. „A kir. jogüggyi igazgatóság kéri, hogy a panaszlottak ezen az 1931. XX. t. c. 14 §-nak 1 p-ban körülírt mulasztása miatt a rendbüntetés eljárás megindítani, panaszlot-

3 Lőw, 1935, 351. DOBROVICS Károly: A karteljogi rendbüntetés gyakorlata. Közgazdasági Értesítő, 1934, XXIX. 33. sz. 10., DOBROVICS Károly: A kartelltörvény három évi gyakorlata. – A kartellszerződés érvényességi kellei. Közgazdasági Értesítő. 1935, XXX. 4. sz., 9., DOBROVICS Károly: A kartelek helyzete és működése Magyarországon. Hellas-nyomda rt., Budapest, 1934, 208. A kartellfelügyeleti szervek működéséhez: SZABÓ István: A kartellfelügyelet szervezete és hatásköre az 1931. évi XX. törvénycikk nyomán. Versenytükkör, Különszám II. 2016, XII. évf., 68–75.

4 HARASZTOSI, 1936, 548., Lőw, 1935, 352., RANSCHBURG Nándor: Karteljog kartellszervezet. A gazdasági versenyt szabályzó megállapodásokról szóló 1931. évi XX-ik törvénycikk (kartelltörvény) magyarázatával és végrehajtási rendeletekkel. Iparjogvédelmi Egyesület kiadása, Budapest, 1931, 124–125., DOBROVICS Károly: Kartelismerek. Monopol Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 1937, 133–134.

5 1931:XX. tc. 15. §, DOBROVICS, 1934, 209., RANSCHBURG, 1931, 127.

6 Lásd: 1928:X. tc. 16. §.

7 Cg. 187/1933. sz. BKML. VII. 2. c. Mulasztási eljárás megindításához lásd még: P. VI. 9489/16/1934 BFL, 13. P. 46341/3/1933. In: 2746/1934 BFL, Cg. 35030/9. sz. In: 1158/1934 BFL., Cg. 33989/6/1932 In: 920/1933 BFL., Cg. 34592/4. sz. In: 4913/1933 BFL., DOBROVICS, 1934, 211.

takat pénzbírsággal büntetni és végzéseit a jogügyi igazgatósággal is közölni méltóztassék.”⁸

A bírságotlasi ügyet a törvényszéknél egy rendes bírása tárgyalta, aki mint az ügy előadója felhívta a panaszlott(ak) figyelmét a vizsgálat és a tárgyalás mellőzésével az igazolónyilatkozat megtételére az arra vonatkozó felhívás kézhezvételétől számított 15 napon belül. A törvényszék mindig hármastanácsban döntött, amelynek nem lehetett tagja az a személy, aki az ügyben mint vizsgálóbiztos működött közre. Azon törvényszékeknél, ahol a kereskedelmi ügyekre külön tanácsot hoztak létre, akkor ez a tanács járt el a bírságotlasi ügyekben. Ahol ilyen tanácsot nem hoztak létre, ott a polgári ügyekben ítélező tanácsok valamelyike döntötte el az ügyet.

Ezt követően a bíróság a benyújtott iratok, a hivatalosan tudomására hozott információk alapján döntött a büntetés kiszabása vagy eljárás megszüntetése iránt. A zárt ülésen hozott végzését az érintett feleknek és a királyi jogügy-igazgatóságnak kézbesítette. E tekintetben a fentebb hivatkozott rendelet a királyi ügyésznek tartotta fenn a közvadászlói szerepet, de ebben az eljárásban ezt a pozíciót a jogügy-igazgató töltötte be a joggyakorlat alapján.⁹

A kalocsai törvényszék előtt indított és fentebb ismertett eljárásban hozott végzésben felkérte a feleket az igazolónyilatkozat megtételére.¹⁰ Erre vonatkozóan a felek meg is tették az igazolónyilatkozatot, amellyel bizonyítani kívánták, hogy nem mulasztották el a jogszabályban előírt bemutatási kötelezettséget.¹¹ Igazolónyilatkozatukból kiderült, hogy véleményük szerint azért nem történt mulasztás, mert a szerződés mellékletét jelentő jegyzéket nem a szerződés megkötésekor hozták létre, és megkötését követően határidőn belül felterjesztették a miniszterhez bemutatásra.¹²

A kézbesítést követő nyolc napon belül a felek felfolyamodással élhettek a végzéssel szemben az illetékes ítéletáblához. A felfolyamodás halasztó hatá-

lyú volt a végrehajtásra nézve. Az a személy, aki bármely oknál fogva akadályoztatva volt jogainak érvényesítése során az első-, akár a másodfokú eljárásban, az igazolási kérelmet nyújthatott be. Mulasztás miatt azonban nem lehetett igazolást benyújtani. Az igazolási kérelmet az elmulasztott tárgyalási határnaptól vagy az elmulasztott jogorvoslati határidő lejártától számított 30 napon belül lehetett benyújtani a törvényszéknél.¹³

A kérelem formaiságára a Bűnvádi Perrendtartás („Bp.”) 464–466. §-ait kellett alkalmazni. A kérelemben elő kellett adni a mulasztás okát és azt igazoló információkat és adatokat. Az elmulasztott beadványt és az igazolási kérelmet együtt kellett benyújtani. Ha perorvoslati cselekmény elmulasztásáról volt szó, akkor az eljáró elsőfokú bíróság terjesztett fel a kérelmet az illetékes felsőbb fokú bírósághoz. Abban az esetben, ha a bíróság helyt adott az igazolási kérelemnek, akkor egyúttal a mulasztás pótlása iránt intézkedett. Az ítéletábla végérvényesen határozott az ügyben.¹⁴

A Nagykovácsi Mészművek R. T. és Mész és Műhabarcs árusító R. T. cégek ellen indított perben a panaszlottak igazolónyilatkozatukban előadták, hogy az 1933. március 20-án közöttük szóban forgó megállapodás nem jött létre, hiszen e keltezés alatt csak a szerződés tervezetét írták alá. A bíróság nem fogadta el az igazolásban előadottakat, és ezért pénzbírságot szabott ki, mert megállapította a mulasztást a kartelltvörvény 14. §-ának megszegése miatt.¹⁵

A budapesti kir. törvényszék megszüntette egy másik esetben a panaszlottak ellen a folyamatba tett bírságotlasi eljárást. A törvényszék az 1931. évi XX. tc. 14. §-ának 1. pontjába ütköző mulasztás miatt a Hungaria Műtrágya-Kénsav és a Vegyipar R. T. elsőrendű, Weisz Manfréd Acél és Féműve R. T. másodrendű és az Orion Rézkohó és Rézgálicgyár R. T. harmadrendű panaszlott ellen indított eljárást a

8 P. 4224/1934. Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltára („BML”) VII. 2. d. Lásd még: Cg. 35109/3. sz. In: P. VI. 15486/6/1933. BFL. Lásd a bemutatási kötelezettség határidejéhez: RANSCHBURG Nándor: A kartelltvörvény joggyakorlata és az annak alapján az 1932. év óta kibocsátott rendeletek az Árelemző Bizottságról, a kartellilletékről és a márkacikkek ármegállapodásairól. Szerző kiadása, Budapest, 1935, 44.

9 HARASZTOSI, 1936, 549.

10 Cg. 187/3/1933. sz. BKML. VII. 2. c. Lásd még: 13. P. 46341/3/1933. In: 2746/1934 BFL.

11 Cg. 187/1933. sz. BKML. VII. 2. c.

12 Cg. 187/1933. sz. BKML. VII. 2. c. Lásd még a bemutatási levél a miniszternek: Cg. 187/4/1933. sz. BKML. VII. 2. c., Cg. 35030/9. sz. In: 1158/1934 BFL., DOBROVICS, 1934, 14.

13 HARASZTOSI, 1936, 549.

14 HARASZTOSI, 1936, 549.

15 Cg. 35537/3. In: 5812/1934. BFL. Lów, 1935. 354. DOBROVICS Károly: A kartelltvörvény három évi gyakorlata. Közgazdasági Értesítő. 1935, XXX. 3. sz. 12., DOBROVICS Károly: Bírói gyakorlat kartellügyekben. Közgazdasági Értesítő, 1934, XXIX. 47. sz. 13.

kincstári ügyész a jogügy-igazgatóság képviselőjében. A cégeket azért kívánta a jogügy-igazgatóság perelni, mert a rézgálicra vonatkozó megállapodás a termelés, a forgalom és az áralakítás tekintetében gazdasági versenyt szabályzó rendelkezéseket tartalmazott, amelyet késve küldtek meg a kereskedelemügyi miniszternek.

A panaszlott cégek igazolónyilatkozatukban előadták, hogy a megállapodás nem 1932. augusztus 18-án, hanem csak 1932. október 7-én jött létre, tekintettel arra, hogy eddig elhúzódtak a felek közötti tárgyalások. Véleményük szerint a „bemutatott megállapodásra az 1932. aug. 18.-iki kelet csak tévedésből került”.¹⁶ A tényleges aláírást követően pedig határidőn belül bemutatták a megállapodást. A bíróság megállapította, hogy a szerződés „létrejöttének időpontjául azon időpont tekintendő, amikor a szerződést valamilyen szerződő fél aláírja”.¹⁷ Ebben az esetben a szerződést akkor kellett bemutatni, amikor a Műtrágyát Értékesítő R. T. azt aláírta, és ezzel a megbízott a megbízást elfogadta. Bizonyítást nyert az a körülmény az eljárás során, hogy az októberi dátummal kelt szerződés volt érvényes és végleges. A tervezetben szerepeltetett dátum csak elírási hiba volt.¹⁸

A pécsi törvényszék előtt a fentebb már röviden hivatkozott téglagyárosok kartellügyében a fennmaradt periratok alapján teljes mértékben rekonstruálni lehet az eljárást, különös tekintettel az igazolónyilatkozat megtételére. A panaszlottak a törvényszék felhívására benyújtották igazolónyilatkozatukat. A felek képviselőjében eljáró Első Pécsi Mész és Gőztéglagyár nevében annak jogi képviselője terjesztette elő az igazolást. Leveléhez csatolta a két megállapodást, amelyek kartellszerződések voltak. Lényegét a következőkben határozták meg. Felállítottak egy eladási irodát és ezzel Tausz Gyula bankházát bízták meg, aki vezetni fogja a „A Pécsi Téglagyárosok eladási irodáját”.¹⁹ Az egységes szerződés két részből állt, egy intern szerződésből, amely a téglagyárosok közötti jogviszonyt szabályozta, és egy extern szerződésből, amely a téglagyárosok és Tausz Gyula kapcsolatát rendezte. A szerződés csak akkor jött létre, ha mind a két szerződést aláírták és írásba foglalták.

Az 5831/1931. M. E. rendelet szerint a szerződéseket csak létrejöttük után kellett bemutatni. Az igazolásban felhívták a bíróság figyelmét arra a tényre, hogy a megállapodások egyikén sem szerepel Tausz Gyula aláírása. Tausz Gyula június 10-én és 15-én nem tartózkodott Magyarországon, hiszen június 1-től egészen június 17-ig betegség miatt külföldön volt, amelynek következtében hazajövetelét követően írták alá a megállapodást. Az igazolónyilatkozatban elismerték, hogy alaki hibát követtek el. „A Tausz Gyulához címzett megállapodást – amikor aláírta – kelteztetni kellett volna és ezt az ekként általa is aláírt és keltezett példányt kellett volna bemutatnunk, akkor nem lett volna semmi baj.”²⁰ Csatolták az aláírt példányát a megállapodásnak, amelynek következtében kérték az eljárás megszüntetését büntetés kiszabása nélkül.

A bíróság a következő tényállást állapította meg. A felek 1934. június 10. napján megállapodást kötöttek, amelynek lényege az volt, hogy az általuk gyártott téglát és cserepet egységesen, az általuk közösen megállapítandó áron fogják eladni. A vételárat és az elért hasznot felosztják egymás között.

A Tausz Gyulával kötött megállapodás, amelyet a fentebb ismertetett panaszkérvényhez csatolva megküldtek a bíróságnak, kartellszerű rendelkezéseket nem tartalmazott, amelynek aláírására 1934. június 15-én került sor. Az aláírások között csak a három panaszlott neve szerepelt. A kereskedelemügyi minisztériumnak 1934. július 6-án mutatták be, ez alapján a bíróság úgy találta, hogy a felek az 1931:XX. tc. 14. § 1. pontjában meghatározott mulasztást megvalósították, az 1931: XX. tc. 14. §-ban meghatározott kereskedelmi vétséget elkövették, amiért személyenként 30-30 pengő pénzbírságot szabott ki. A bíróság megállapította, hogy a három panaszlott által megkötött megállapodás érvényességéhez Tausz Gyula aláírására nem is volt szükség. Ezért nem tartotta releváns információnak az igazolónyilatkozatban ismertetett tényeket Tausz Gyula vonatkozásában. A törvényszék nem tartotta megállapíthatónak, hogy a Tausz Gyulával kötött megállapodás kartellszerződés lenne. A bíróság a bírság összegé-

16 Cg. 34426/8. sz. In: 5863/1933. BFL.

17 Cg. 34426/8. sz. In: 5863/1933. BFL.

18 Cg. 34426/8. sz. In: 5863/1933. BFL.

19 P. 4224/3/1934. BML. VII. 2. d.

20 P. 4224/3/1934. BML. VII. 2. d.

nek meghatározásakor figyelembe vette, hogy a panaszlottak mulasztása csekély fokú, hiszen a szerződés bemutatásával mindössze 11 napot késtek.²¹

2. Vizsgálat

A bíróság a tényállás felderítése végett vizsgálatot rendelhetett el, ha szükségesnek tartotta. Ebben az esetben saját bírói apparátusából vagy jegyzői közül vizsgálóbiztosot küldött ki. A vizsgálóbiztos feladata volt a tényállás kiderítése, ami alapján a törvényszék az eljárás megszüntetését vagy a tárgyalás elrendelését határozta el. E célból kihallgatta a panaszlottat és beszerezte a tényállás tisztázásához szükséges adatokat és bizonyítékokat.²²

A tanúk és a szakértők kihallgatására a Bp. szabályait kellett irányadónak tekinteni.²³ A tanúként idézett üzleti alkalmazottat a bíróság vagy a vizsgálóbiztos felmenthette olyan körülmény tisztázása alól, ami a vizsgálat vagy a tárgyalás szempontjából nem lényeges és az eljáráshoz nem szükséges üzleti titok felderítéséhez vezetne. A könyvvizsgálat elrendeléséhez, ha a vizsgálóbiztos szükségesnek tartotta, akkor ki kellett kérnie a bíróság határozatát. Ezen eljárásnak csak annyiban volt helye, amennyiben az szükséges volt az eljárás tárgyává tett mulasztás vagy cselekmény megállapításához. Az illetékes járásbíróshoz kellett fordulni akkor, ha az eljárási cselekményt csak megkeresés útján lehetett végrehajtani. A vizsgálatot elrendelő törvényszék utasíthatta a vizsgálóbiztosat a vizsgálat folytatására vagy épp megszüntetésére.²⁴

A fentebb ismertetett rézgálickartell kapcsán fennmaradt bírói ítéletekből világosan kiderül, hogy az eljáró törvényszék a szóbeli tárgyalás alkalmával tanúként hallgatta meg Bernauer Pált és Klein Andort.²⁵ A Zsolnai féle Porcellán és Fayance gyár R. T., Kőszénbánya és Téglagyár társulat és Loyd Kerámiaipari R. T. ellen indított eljárásban ki-

hallgatták Havas Károlyt és Fillencz Illést. A bíróság a tényállás megállapítását követően a panaszlottak elleni eljárást megszüntette.²⁶

Egy másik ügyben a bíróság a Kartelbizottság szakvéleményét kérte ki az ítélet meghozatala előtt.

A jogüggyigazgató a közérdek szempontjából ellenőrizhette a vizsgálatot, amelynek következtében a vizsgálati iratokat megtekinthette; a vizsgálat folytatására vagy megszüntetésére indítványt a vizsgálóbiztoshoz elküldte, akinek határozatai ellen a törvényszékhez nyújthatott be jogorvoslati kérelmet. Ez utóbbi két jog a panaszlottat is megillette, aki már a vizsgálat folyamán védőt bízhatott meg, akinek jogait szintén a Bp. határozta meg. Védő csak valamelyik ügyvédi kamaránál bejegyzett gyakorló ügyvéd lehetett.²⁷

A sértettet sem a vizsgálat, sem pedig az eljárás további részében nem illette meg a beavatkozás vagy az indítványozás joga, nem mondhatott perbeszédet és nem illette meg jogorvoslat. Ellenben szabadságában állt a mulasztás vagy a tiltott cselekmény felderítését előmozdító, vagy a bizonyítást elősegítő körülményeket a vizsgálóbiztosnak, a törvényszéknek vagy az ítélőtáblának bejelenteni. Ha tanúként történő idézését mellőzték, akkor követelhetette azt, amelyet a törvényszék és az ítélőtábla semmisség terhe mellett köteles volt elrendelni.

A vizsgálat befejezését követően a vizsgálóbiztos az iratokat elküldte a törvényszékhez. Az iratok alapján megszüntette a törvényszék az eljárást vagy annak folytatását rendelte el. Az eljárás megszüntetését végzésben mondta ki a bíróság. Ellenkező esetben pedig az ügy szóbeli tárgyalására határnapot tűzött ki. Büntetőbíróshoz kellett áttenni az ügyet akkor, ha olyan cselekményről vagy mulasztásról volt szó, ami a hatályos büntetőtörvénykönyv hatálya alá tartozott.²⁸

A másodfokon eljáró bíróság a Chinoín gyógyszergyár és vegyészeti termékek gyára R. T. ellen a kartelltvény 2. és 14. §-ába ütköző kartellmulasz-

21 P. 4224/3/1934. BML. VII. 2. d., Lásd még: Cg. 35109/3. sz. In: P. VI. 15486/6/1933. BFL. A kartellszerződések létrejöttéhez és tartalmához lásd: HOMO-KI-NAGY Mária: Megjegyzések a kartellmagánjog történetéhez. Versenytükör, különszám II. 2016, XII. évf., 45–52.

22 HARASZTOSI, 1936, 550.

23 Schey Ernő tanúvallomása: Cg. 35030/9. sz. In: 1158/1934 BFL. DOBROVICS, 1934, 15.

24 HARASZTOSI, 1936, 550.

25 Cg. 34426/8. sz. In: 5863/1933. BFL.

26 Cg. 35174/5. sz. In: P. VI. 1152/9/1934. BFL.

27 HARASZTOSI, 1936, 551. Lásd még a közrend és a közérdek védelméhez: STIPTA István: A gazdasági versenyt szabályzó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. tc. hazai előzményei. Versenytükör, különszám II. 2016, XII. évf., 61–62.

28 HARASZTOSI, 1936, 551.

tás miatt a budapesti törvényszék előtt folyamatba tett ügyben a 35779/2. szám alatt hozott végzése ellen a jogügy-igazgatóság által benyújtott felfolyamodását az ítélőtábla elutasította és végzésében hivatkozott az 1878. évi v. tc. 1. §-ára, miszerint büntettet vagy vétséget csak olyan cselekmény képez, amelyet a törvény annak nyilvánít.²⁹ Ebben az esetben már büntetőbírósnak kellett volna eljárni.

Megelőző vizsgálat nélkül is elrendelhetette a törvényszék a tárgyalás megtartását, ha a tényállás egyértelmű volt. Ezt megelőzően a panaszlottat 15 napos határidővel nyilatkozattételre kellett felszólítani.³⁰ A felhívás elmaradhatott abban az esetben, ha a külföldi kézbesítés nehézségekbe ütközött volna. Nem akadályozta meg a tárgyalás megtartását, ha a panaszlott ismeretlen helyen tartózkodott.

3. Tárgyalás

A tárgyalást elrendelő végzésben meg kellett jelölni azt a cselekményt vagy mulasztást, ami miatt a panaszlott ellen eljárás indult, a törvényhely megjelölésével egyetemben. A tárgyalás nyilvánosságára a Bp. szabályait kellett alkalmazni. A nyilvánosság kizárását rendelhetette el a bíróság az üzleti titok megőrzése végett.³¹ A tárgyalás vezetése és a rend fenntartása kapcsán szintén a Bp. szabályai érvényesültek.³²

Ezzel egyidejűleg a törvényszéknek gondoskodnia kellett a feleknek, a tanúknak és a szakértőknek a megidőzéséről. Olyan személyeket is megidézhettek, akiket a felek valamelyike csak a tárgyalás elrendelése után jelentett be. A panaszlottat figyelmeztetni kellett arra, hogy távolmaradása az ügy folytatását és megtárgyalását nem akadályozta, szabadságában állt védőt fogadni és a tárgyalásra elküldeni.³³ Ha a panaszlott tartózkodási helye ismeretlen volt, akkor az idézésnek hivatalos lapban történő egyszeri közzététele pótolta a kézbesítést. Az idézés kézhezvétele és a tárgyalási határnap kö-

zött legalább 15 napnak kellett eltelnie. Az eljárás során, ha a panaszlott természetes személy volt, akkor azt nem lehetett elővezetni, előzetesen letartóztatni vagy vizsgálati fogságba helyezni, ami lényeges eltérés volt egy bűnvádi peres eljáráshoz képest.³⁴

A tárgyalás kezdetét az azt elrendelő végzés felolvasása jelentette, amelyet követően a bíró ismerette röviden az ügyet. A tárgyalás megtartását nem akadályozta, ha a megidézett felek nem jelentek meg. A tanúkat és a szakértőket elővezethették, amelynek érdekében a tárgyalást néhány órára félbeszakíthatták.

A megjelent panaszlottat az elnök ezt követően az eljárás tárgyává tett cselekményre vagy mulasztásra nézve kihallgatta, akihez a bírói tanács tagjai, a jogügyigazgató és a védő kérdéseket intézhetett.³⁵ Ezt követően került sor a bizonyítás felvételére.

A bizonyítás befejezését követően a jogügyigazgató terjesztette a bíróság elé indítványát, amelyet a védő és végül a panaszlott felszólalása követett. További szóváltásnak nem volt helye az eljárás e szakaszában. Abban az esetben, ha a felek nem jelentek meg, akkor a bizonyítékokat a bíró mutatta be és ismertette.³⁶

A budapesti kir. törvényszék a Győri textilművek R. T., a Soroksári Textilipari R. T. és Freudinger Mózes és fiai cégek ellen indított bírságotlasi eljárásban bizonyítékként vették figyelembe az 1931. február hó 18-án kelt jegyzőkönyvet, amelyből megállapították, hogy a nyersáruegyezmény kapcsán tartott közgyűlésen a panaszlottak jelen voltak és e személyeknek az „*egyezményhez való csatlakozásukat minthogy addig a gentlemen agreement alapján tartóztak a nyersáruegyezményhez*” bejelentették.³⁷ A bíróság ezt az írásba nem foglalt gentleman agreementet is a kartell törvény 1. §-ának hatálya alá tartozónak vélte.

Hasonlóképp ítélte meg a körlevelet is a bíróság, amikor kimondta, hogy az egymagában olyan határozat, amelyet a kereskedelmi miniszternek be kellett volna mutatni, „*mivel nyilvánvalóan azt a célt szolgálja, hogy azt kiállító, illetve aláíró részvénytársas-*

29 P. VI. 8146/4/1934, BFL.

30 HARASZTOSI, 1936, 551.

31 HARASZTOSI, 1936, 552. Bp., 293–295. §.

32 Bp. XVIII. fejezete, Lów, 1935, 354.

33 Erre vonatkozóan megtalálhatók a levéltári anyagok között az ügyvédi meghatalmazások: Cg. 187/2/1933. sz. BKML. VII. 2. c.

34 HARASZTOSI, 1936, 551.

35 HARASZTOSI, 1936, 552.

36 HARASZTOSI, 1936, 552.

37 Cg. 35504/6. sz. In: 4681/1934 BFL.

ságok az áruikat ezentul magasabb árakon értékesítsék és így ezáltal a gazdasági versenyt az áralakítás tekintetében korlátozzák.”³⁸

Enyhítő körülménynek értékelte a bíróság, hogy a Vágó Rezső R. T. és a Magyar Keményfaipari R. T. között létrejött megállapodást azért nem mutatták be a bíróságnak időben, mert csak a Kartelbíróság P. IV. 5261/1932. évi ítélete alapján nem tartották a szerződést a kartelltörvény 1. §-ának hatálya alá tartozónak. A bíróság megállapította, hogy a „kartel törvény rendelkezései nem csupán a kifejezett kartel szerződésekre vonatkoznak, hanem minden olyan megállapodásnak bemutatási kötelezettségét előírják, amely árura vonatkozóan a forgalom vagy az áralakulás tekintetében vagy egyébként a gazdasági versenyt korlátozó vagy a versenyt más módon szabályozó kötelezettséget állapít meg, tehát szállítási szerződés is eshetik az 1931. évi XX. t. c. rendelkezései alá”³⁹

A bizonyítás felvétele vagy a védelem előkészítése miatt a bíróság a tárgyalást elhalaszthatta. A törvényszék közbenszóló végzéssel az eljárás kiegészítését rendelhette el, ha az ügy bővebb felderítését tartotta szükségesnek. Ha a tárgyalás során más vétség gyanúja merült fel, mint amelyre a tárgyalást elrendelték, és a törvényszék az eljárás elkövetését nem tartotta szükségesnek, akkor a panaszlott kérelmére legfeljebb 15 nappal a tárgyalást elhalaszthatta.⁴⁰

A tárgyalás befejezését követően a törvényszék végzésében vagy megszüntette az eljárást, vagy ítéletében vétkesnek mondta ki a panaszlottat és kiszabta a büntetést. A határozatot mindkét esetben indokolni kellett. A jogügyigazgató indítványa egyik irányba sem kötötte a bíróságot. A pénzbírságot 15 napos határidő kiszabása mellett kellett végrehajtani.⁴¹

Bírságot indított a jogügyigazgató Angyalfi Sándor Asphalt és Kátrányipari R. T., Biehn János, Grozit Asphalt és Kátrány vegyipari termékek R. T., Dr. Helvey Tivadar, Kallós Manó Kol-

lár Ferenc és Tsa. Magyar Asphalt R. T. Posnánzky és Strelitz és Magyar Fedéllemezőgyárak bevásárló és eladási szövetkezet ellen kartellmulasztás miatt.⁴² A budapesti kir. törvényszék a panaszlottakat vétkesnek mondta ki végzésében, hiszen az 1934. február 28-án lejárt szerződés hatályát meghosszabbító megállapodást határidőn túl mutatták be.⁴³ A bíróság kimondta, hogy az „1931. évi XX. t. c. 2 § szerint minden a gazdasági versenyt korlátozó vagy szabályozó megállapodás, valamint az eredeti megállapodást módosító és kiegészítő és a kartelltörvény 1 § szerint írásba foglalandó megállapodás a szerződés létrejöttétől számított 15 nap alatt bemutatandó. E rendelkezésből következik, hogy nem elégséges a megállapodást csak bejelenteni, hanem magát az írásbafoglalt megállapodást kell nyilvántartás végett a m. kir. kereskedelmi miniszternek bemutatni.”⁴⁴

A budapesti törvényszék egy másik ügyben kimondta, hogy a panaszlottak elleni eljárást megszünteti, mert kiderült, hogy kellő időben bemutatásra került a megállapodás. A kartellszerződés létrejöttének azt az időpontot kellett tekinteni, amikor a szerződést valamennyi szerződő fél aláírta.⁴⁵

4. Eljárási költségek és a kézbesítés

A felmerült és számszerűen meghatározott eljárási költséget 15 nap alatt kellett megfizetni.⁴⁶ Ha egy ügyben több személyt ítéltek el, akkor egyenként kellett az eljárási költséget meghatározni. Abban az esetben, ha ugyanazon mulasztásban vagy tiltott cselekményben több személyt találtak vétkesnek, akkor a költség egyetemleges viselésének szabályaira az anyagi jogi szabályokat kellett alkalmazni.⁴⁷

A budapesti kir. törvényszék Vértes és Dóra reszelőgyár és Gróf Csáky László Acélművek R. T. ellen indított bírságot indított eljárás során, amelyben a pa-

38 Cg. 33989/6/1932 In: 920/1933 BFL., DOBROVICs, 1934, 211.

39 Cg. 34592/4 In: 4913/1933 BFL. LóW, 1935, 355., DOBROVICs, 1934, 213–214.

40 HARASZTOSI, 1936, 552.

41 HARASZTOSI, 1936, 552. Lásd még: 13. P. 46341/3/1933. In: 2746/1934 BFL, LóW, 1935, 353.

42 Cg. 35891/3. sz. BFL. 11543/1934.

43 Cg. 35891/3. sz. BFL. 11543/1934.

44 Cg. 35891/3. sz. BFL. 11543/1934, DOBROVICs Károly: Karteljogi kérdések. Közgazdasági Értesítő, 1934, XXIX. 35. sz., 14.

45 Cg. 35547/12/1934 BFL.

46 Cg. 187/4/1933. sz. BKML. VII. 2. c., Cg. 35891/3. sz. BFL. 11543/1934, Cg. 35030/9. sz. In: 1158/1934 BFL.

47 HARASZTOSI, 1936, 553. Ezt mondta ki a kalocsai törvényszék végzésében is: Cg. 187/4/1933. sz. BKML. VII. 2. c.

naszlottakat elmarasztalták a bemutatási kötelezettség elmulasztása miatt és az 1931. évi XX. tc. 14. §-a alapján egyenként 200 pengő pénzbírsággal sújtották. Az ítéletből világosan kiderült, hogy a pénzbírságot 15 nap alatt végrehajtás terhe mellett a M. Kir. Központi Díj és Illetékszabási Hivatal csekk-számlájára kellett befizetni. A törvényszék a panaszlottakat kötelezte továbbá az eljárás során felmerült egyéb költségek megfizetésére is.⁴⁸

A törvényszék határozatát ki kellett hirdetni, ha a tárgyaláson hozták, míg más esetekben kézbesítés útján kellett közölni az érintett felekkel. Természetesen a tárgyalás során hozott határozatot is kézbesíteni kellett azoknak a személyeknek, akik nem voltak jelen a tárgyaláson, vagy akik a kézbesítést külön kérték a kihirdetés alkalmával. A jogorvoslati határidő a kézbesítés napjától kellett számítani.⁴⁹

A Vértés és Dóra reszelőgyár és a Gróf Csáky László Acélművek ellen indított perben hozott végzést a budapesti kir. ügyészségnek, a jogügy-igazgatóságnak és a panaszlottaknak kézbesítette azzal a megjegyzéssel, hogy a határozat ellen nyolc nap alatt a budapesti kir. ítéltáblához felfolyamodást nyújthatnak be. A törvényszék a végzést jogerőre emelkedését követően végrehajtás céljából megküldi a M. Kir. Központi díj és Illetékkiszabási Hivatalnak.⁵⁰

5. Fellebbviteli eljárás

A törvényszék ítéletével szemben a panaszlott, a védő, a jogügyigazgató, a tárgyalás során hozott végzéssel szemben a jogügyigazgató az ítéltáblához nyújthatott be fellebbezést. Az ügyet befejező határozat ellen benyújtott fellebbezésben lehetett jogorvoslatot kérni a tárgyalás előkészítésére vonatkozó végzésekkel szemben, amelyek a vizsgálat elrendelésére, kiegészítésére vagy befejezésére; a vizsgálóbiztos utasítására; a felek előterjesztéseire; a panaszlott

nyilatkozattételre történő felhívására; a könyvvizsgálat és a tárgyalás elrendelésére vagy épp elnapolására vonatkoztak.⁵¹

Egyéb végzések ellen, amelyekben az eljárás megindítását mellőzték, az eljárást tárgyalás nélkül megszüntették vagy a tanúk, a szakértők, a tolmácsok kapcsán hoztak, felfolyamodást lehetett benyújtani az ítéltáblához.⁵²

Az Union Keményítőgyárak Basch és Kohner Bpesti Búzakeményítő és Csirizgyár Plán és Fried és Óbudai Keményítőgyár R. T. Budapesten bejegyzett cégek ellen az 1931:XX. tc. 14. § 1. pontjába ütköző mulasztás miatt folyamatba tett ügyben Cg. 35147/4. sz. végzés ellen felfolyamodást nyújtott be a jogügy-igazgatóság. Az első fokon eljáró törvényszék a következő végzést hozta ezzel kapcsolatban. A felfolyamodást a bíróság a budapesti ítéltáblához felterjeszti és erről a felfolyamodással élő felet és a felfolyamodó ellenfeleit értesítette.⁵³

A fellebbezést és a felfolyamodást a kihirdetéstől vagy a kézbesítés napjától számított nyolc nap alatt lehetett benyújtani egy példányban a törvényszéknél. Az elkészt, a kizárt és a nem arra jogosult személy által benyújtott fellebbezést vagy felfolyamodást a törvényszék hivatalból elutasította.⁵⁴

A fellebbező vagy felfolyamodó ellenfele a fellebbezést és a felfolyamodást a bíróságnál megtekinthette és ellenészrevételeit az iratok felterjesztéséig a törvényszéknél, azután az ítéltáblánál nyújthatta be.⁵⁵

A törvényszék a megtámadott végzés végrehajtását a felfolyamodás elintézéséig felfüggeszthette. A fellebbezés szintén felfüggesztette az ítélet jogerőre emelkedését. Abban az esetben, ha az ítélet egy részét támadták meg fellebbezéssel, vagy ha a panaszlottak közül nem mindenki fellebbezett, az ítélet a nem fellebbezett részében vagy a nem fellebbező panaszlottra nézve jogerőre emelkedett. Más volt a helyzet, ha az ügyet csak egységben lehetett eldönteni, mert akkor a fellebbezést a többiek javára is meg

48 Cg. 35131/4. sz. In: BFL. 133379/1923.

49 HARASZTOSI, 1936, 553. Cg. 35891/3. sz. BFL. 11543/1934.

50 Cg. 35131/4. sz. In: BFL. 133379/1923.

51 HARASZTOSI, 1936, 553.

52 HARASZTOSI, 1936, 553. A felfolyamodás felterjesztéséről szóló végzést lásd: Cg. 35147/5. sz. In: 958/1934. BFL., Cg. 35030/10-11. sz. In: 1158/1934 BFL., P. VI. 12329/5/1934. BFL.

53 Cg. 35146/5. sz. In: P. VI. 958/6/1934. BFL.

54 Lásd a határidő betartására a budapesti törvényszék végzését: Cg. 35030/9. sz. In: 1158/1934 BFL.

55 HARASZTOSI, 1936, 553.

56 HARASZTOSI, 1936, 553–554.

kellett vizsgálni az eljárás során.⁵⁶ Az ítéletábra a felfolyamodást zárt ülésen végzéssel döntötte el, ami ellen további jogorvoslatnak nem volt helye.

A fentebb már ismertetett Angyalfi Sándor Asphalt és Kátrányipari R. T. Biehn János, Grozit Asphalt és Kátrány vegyipari termékek R. T., Dr. Helvey Tivadar, Kallós Manó Kollár Ferenc és Tsa. Magyar Asphalt R. T. Posnánzky és Strelitz és Magyar Fedéllemezgyárak bevásárló és eladási szövetkezet ügyében a budapesti törvényszék végzése ellen benyújtott felfolyamodása folytán a budapesti kir. ítéletábra a nyilvános ülésen a határozatban mérsékelte a kiszabott pénzbírságot. Az ítéletábra a mulasztás megítélése kapcsán magáévá tette az első fokon eljáró bíróság indoklását. Ellenben az ítéletábra igen nyomatékos enyhítő körülménynek vette, hogy az alapszerződés érvényességi időtartamának meghosszabbítását időben bejelentették, de az erre vonatkozó megállapodást nem terjesztették fel.⁵⁷

A rézgálickartell kapcsán az ítéletábra szintén helybenhagyta az első fokon eljáró bíróság ítéletét, amelyet a következőkkel indokolt. Az ítélet indoklásából kitűnik, hogy a nyilvános fellebbezési tárgyaláson az előadó bíró ismertette a végzést és az ügy állását, előadta az elsőfokú eljárás során a vitás körülményekre felvett bizonyítékokat és a fellebbezést. A panaszlottak képviselői nem szólaltak fel és a bizonyítás kiegészítése végett sem terjesztettek elő indítványt. A jogügy-igazgatóság fellebbezésében azon az alapon támadta az első fokon eljáró bíróság ítéletét, hogy a minisztériumhoz benyújtott és általa nem kifogásolt teljes hitelű magánokirattal bizonyított tény ellenkezőjének bizonyítását nem lehetett volna elrendelni. *„Abból azonban, hogy a bizonyítás a tények elhomályosítására vezethet nem az következik, hogy az ilyen a 68400/1914 I. M. szám rendelet 27 §-a értelmében is különben megengedett bizonyítást mellőzni s a való tényállás kutatását kizárni kell, hanem csupán az, hogy a bizonyítás eredményének mérlegelésénél a most említett körülményre figyelemmel kell lenni s e mérlegelésnél fokozott gondossággal eljárni.”*⁵⁸ A megbízási szerződés létrejötte csak a címzett válaszában, az ún. ellenlevélnek aláírásával történt meg. A szerződés

létrejöttének megállapításához azt kellett tehát bizonyítani, hogy az ellenlevelet mikor írták alá. Annak megállapításához, hogy történt-e egyáltalán mulasztás, a jelen esetben szükségesnek mutatkozott a bizonyítási eljárás lefolytatása és a szóbeli tárgyalás megtartása, különösen azért, mert az igazolónyilatkozathoz csatolt levélből nem tűnt ki, hogy a műtrágyát értékesítő részvénytársasághoz mikor küldték meg a levelet. Az ítéletábra ezért megállapította, hogy az első fokon eljáró bíróság helyesen rendelte el a bizonyítást, ezért a *„fellebbezésbeli támadás tehát nem alapos.”*⁵⁹

A szerződés aláírásának megállapítása kapcsán a Vértes és Dóra és a Gróf Csáky László Acélművek ellen indított eljárás során hozott elsőfokú végzés ellen benyújtott felfolyamodás kapcsán a következő érdekes tényre hívta fel az ítéletábra a figyelmet. A panaszlottak eredetileg csak telefonon beszéltek meg, hogy a kartellmegállapodás hatályát meghosszabbítják, amelyet írásba kellett volna foglalni. Az 1933. február 6-ai levéllel megtörtént a meghosszabbítás. A kereskedelemügyi miniszter felhívta a panaszlottak képviselőjének figyelmét arra, hogy ezt írásban tegyék meg és az eredeti aláírásokkal ellátott példányát nyújtsák be a miniszterhez. A bíróság a tényekből megállapította, hogy a meghosszabbító megállapodást 1933. május 25-én foglalták írásba a panaszlottak. A felek nem mutatták be az eredeti megállapodást, amelynek következtében a miniszter hiánypótlásra szólította fel a panaszlottak képviselőjét. Az ítéletábra felhívására kiderült, hogy az eredeti megállapodást továbbra sem küldték el a minisztériumba. A másodrendű panaszlott csak akkor mentesült volna a bemutatási kötelezettség teljesítése alól, ha az elsőrendű panaszlott az eredeti példány bemutatását teljesítette volna. Ez azonban nem történt meg.⁶⁰

Arra is találunk példát, hogy a másodfokon eljáró bíróság a felfolyamodásnak csak annyiban adott helyt, hogy a kiszabott bírság összegét mérsékelte, egyébként a felfolyamodást elutasította. Ez történt a Felten és Guillaume Kabel-, Sodrony- és Sodronykötélglyár R. T. és a szegedi Kenderfonógyár F. T. ellen indított kartellmulasztási perben.⁶¹

57 P. VI. 11543/5/1934. BFL.

58 P. VI. 5868/11/1933. BFL.

59 P. VI. 5868/11/1933. BFL. Lásd még: P. VI. 1152/9./1934. BFL.

60 P. VI. 13379/15/1933. BFL.

61 P. VI. 16355/6/1933. BFL.

Az ítéletábla az elsőfokú bíróságnak az eljárás-megszüntető végzését megváltoztatta és megállapította, hogy a Salgótarjáni Üvegyár R. T., a Tokodi Üvegyár R. T. és a Kossuth János betéti társaság mulasztást követtek el azzal, hogy a szerződést határidőn túl mutatták be a kereskedelemügyi minisztériumnak és mulasztásukat nem igazolták. Nem fogadta el a bíróság, hogy az alapszerződés csak a korlátolt felelősségű társaság aláírása után jött létre. *„A késelemők igazolásául felhozott az a védekezés pedig, hogy az alapszerződésnek a kartelltagokkal cég-szerű aláírásához a korlátolt felelősségű társaság bejegyzésének bevására volt szükség, azért alaptalan [...] mert az alapszerződés tanúsága szerint azt már a kelte napján aláírta, mind a három panaszlott cég.”*⁶²

Ha az ügyet el lehetett intézni vagy a pótlást és a kiegészítést teljesítették, akkor ezt követően az ítéletábla az ügy tárgyalására nyilvános határnapot tűzött ki. Erre a tárgyalásra meghívták a jogügyigazgatót; a panaszlottat és védőjét pedig megidézték.

A fellebbezési tárgyaláson az ügy előadója ismertette az esetet, felhívta a figyelmet a vitás körülményekre a törvényszék előtti tárgyalásban, valamint az bizonyítékokat is bemutatta. A lényeges okiratokat, nyilatkozatokat és vallomásokat fel kellett olvasni. Ezt követően az előadó felolvasta a fellebbezést és az ellenészrevételeket. A felek előterjeszthették az új bizonyítékaikat és észrevételeiket. Ha a bizonyítási eljárás megismétlésére vagy új bizonyítás felvételére volt szükség, akkor az ítéletábla a Bp. rendelkezései alapján tehette ezt meg.⁶³

A bizonyítási eljárást rekonstruálni lehet a budapesti kir. ítéletábla végzéséből, amelyet a Mész és Műhabarcásarusító Részvénytársaság és Wittmann Ferencz kereskedő ügyében hozott. A panaszlottak okirattal kívánták bizonyítani, hogy mikor történt az írásba foglalás és az aláírás. Erre vonatkozóan a bíróság tanúként hallgatta meg Ripper Gusztáv igazgatót, aki a szerződést fogalmazta és leírta. Az ítéletábla mellőzte az ellenbizonyítást.⁶⁴

Egy másik kartellezés kapcsán indított eljárásban az budapesti kir. ítéletábla újabb tanúkihallga-

tást rendelt el a bizonyítás során. Az ügy előzménye, hogy budapesti kir. törvényszék előtt bírságotlasi eljárás indult Wertheim F és társai utóda felvonó és gépgyár R. T., Freiszler Antal felvonó és szerkezetek gyára, Haverland Antal emelő és felvonó vasszerkezetek gyára, Simon Sándor mérnök, Handlovits és Horváth felvonó ipar, Roth Gyula gépészmérnök, Sere és társa, Elevator felvonó és gépgyár Kft., Gyuricza Sándor felvonóvállalat, Barta József és Wáspi Adolf hazai felvonó vállalat és Eszó és társai okleveles mérnökök ellen. Az első fokon eljáró bíróság a bizonyítás lefolytatását követően megállapította a bemutatási kötelezettség elmulasztását végzésében. A másodfokon eljáró ítéletábla az elsőfokú bíróság végzését megváltoztatta és az eljárását megszüntette. Az ítéletábla az eljárás során elrendelte Horváth László és Schey Ernő tanúk újabb kihallgatását, de csak Horváth Lászlót tudta kihallgatni, mert Schey Ernő időközben meghalt. Az ítéletábla a korábbi tanúvallomásokot is figyelembe véve megállapította, hogy a szerződés a felek között nem jött létre addig, míg azt mindegyik fél alá nem írja, amelynek következtében elkésztett bemutatásról jelen esetben nem is lehetett beszélni.⁶⁵

A bizonyítási eljárás befejezését követően a jogügyigazgató előterjesztette indítványát, amelyet a panaszlott állásfoglalása követett. A határozathozatal szabályai ugyanazok voltak a másodfokú eljárásban, mint az elsőfokú tárgyalás során.⁶⁶

6. Semmisségi panasz

Az ítéletábla fellebbezési eljárás során hozott végzése ellen jogorvoslatnak nem volt helye. Határozata ellen a panaszlott csak semmisségi panaszt adhatott be, ha a törvény megsértése miatt elítélték. A semmisségi panaszt az ügyvéd nyújthatta be a másodfokú bíróság ítéletének közlésétől számított nyolc napon belül a törvényszéknél, amelynek azt fel kellett terjesztenie a Kúriához.

Amennyiben a Kúria nem utasította el a semmisségi panaszt, akkor a nyilvános ülés megtartásá-

62 P. VI. 16357/5/1933. BFL.

63 Bp. 415. §.

64 P. VI. 2746/8/1934. In: 2746/1934 BFL.

65 P. VI. 1158./15/1934. BFL., Cg. 35030/9. sz. In: 1158/1933. BFL., Lásd még: P. VI. 15486/6/1933. BFL.

66 HARASZTOSI, 1936, 554.

ra határnapot tűzött ki, amelyre a koronaügyész és a panaszlott védőjét megidézte. Az eljárás során bizonyításnak nem volt helye. A másodfokú bíróság által megállapított tényállást csak annyiban lehetett megtámadni, amennyiben a bíróság jogszabály megsértésével állapított vagy nem állapított meg tényt az eljárás során. Az előadás befejezését követően a koronaügyész vagy helyettese, ezt követően a védő, vagy ha a panaszlott ügyvédi képviselőre nem szorult, akkor saját maga szólalhatott fel. Ha a Kúria a semmisségi panasznak helyt adott, akkor az ügy érdemében is döntött. Ebben az esetben a tényállást az előtte lévő adatok alapján szabad meggyőződése alapján állapította meg. Ha az ügyet nem tartotta érdemileg elbírálandónak, akkor a másodbíróságot új eljárásra és új érdemi határozat hozatalára utasította.⁶⁷

7. Perújrafelvétel

Újrafelvételt csak a panaszlott kérhetett a Bp. 446. §-ában meghatározott esetekben, és csakis akkor, ha szabadságvesztés büntetésre ítélték, ha nem nyújtott be nyilatkozatot, vagy ha a védelmet nem terjesztették elő. Ha a panaszlott az újrafelvétel kérelmére előtt meghalt, akkor azt helyette az özvegye vagy törvényes leszármazója kérhette. A kérvényt annál a bíróságnál kellett benyújtani, amelyik első fokon eljár. Az eljárás menetére a Bp. XXI. fejezetének rendelkezéseit kellett alkalmazni. Az újrafelvétel elrendelése ellen jogorvoslatnak nem volt helye. Megtagadása ellen azonban a kérelmező nyolc napon belül felfolyamodást nyújthatott be, amiben az ítéltábla végérvényesen határozott.⁶⁸

Összességében megállapítható a levéltári források alapján, hogy a kartellügyek döntő többsége bírságotlasi eljárás volt. Az eljárási szabályok speciális jellege egyedülállóan mondható a magyar perjogtörténetben, hiszen a polgári bíróságok alapvetően a Bp. szabályait alkalmazva döntöttek az 68400/1914. I. M. rendelet alapján. A peres anyagok vizsgálata során kiderült, hogy mit is jelentett a kartellmulasztás, ami szoros összefüggésben állt azzal a kartellmagánjogi kérdéssel, hogy mi is minősült kartellnek. A kartell fogalmának meghatározását alapvetően szintén a bírói gyakorlat dolgozta ki, hiszen erre vonatkozóan a törvény nem tartalmazott egységes definíciót. Szintén lényeges kérdés volt a bíróságok számára, hogy mikor jött létre érvényes kartellmegállapítás.

Az anyagi jogi problémák mellett a peres anyagok alapján nyomon lehet követni az eljárás alakulását és az eljárási cselekményeket, különös tekintettel a bizonyítási szakaszra. Megvizsgálható, hogy a bíróságok milyen adatok és információk alapján hozták meg határozataikat. Hogyan érvényesültek a modern perjogi alapelvek és szabályok az eljárás során.

Elmondható, hogy a bíróságok szigorúan betartották a törvény rendelkezését a bemutatási kötelezettség elmulasztása kapcsán, ami azzal is indokolható, hogy az állam különös figyelmet fordított a kartellek felügyeletére. A 20. század első felében engedélyezett kartellszerveződés jelentős mértékű volt Magyarországon, amelynek törvényes keretek között tartásában a bíróságok tevékenysége kiemelkedő volt, nyomást és hatást gyakorolva ezzel a gazdasági életben jelentős szerepet játszó cégek működésére, a gazdasági élet alakulására.

67 68.400/1914. I. M. rendelet 22. §-a.

68 68.400/1914. I. M. rendelet 25. §-a.